

JURYRAPPORT

JENNY SMELIK-IBBY PRIJS 2024

Meer dan 170 inzendingen: een exponentiële groei

Voor de Jenny Smelik-IBBY Prijs 2024 beoordeelde de jury dit jaar meer dan 170 inzendingen. Daarmee beleefde IBBY-Nederland een unicum. Niet eerder werden er in de afgelopen 41 jaar zoveel relevante prenten-, kinder- en jeugdboeken ingezonden voor deze tweejaarlijkse prijs die als doel heeft de culturele representatie en diversiteit op positieve wijze te bevorderen in de jeugdliteratuur. Ter illustratie: voor de prijs van 2022 werden zo'n 100 titels ingezonden. Wat zegt deze exponentiële groei over de staat van representatie en diversiteit in kinderboeken anno 2024?

Weinig auteurs en illustratoren van kleur

In de beginjaren worstelt IBBY-Nederland met het ontvangen van voldoende inzendingen die aan de doelstellingen van de prijs voldoen. In 1986 werd om die reden zelfs geen prijs uitgereikt: de jury oordeelde dat zij dat jaar geen enkel boek hadden ontvangen dat in aanmerking kwam voor de prijs. Saillant detail is dat in het toenmalige reglement ook was vastgelegd dat de prijs bij voorkeur werd toegekend aan auteurs of illustratoren die 'zelf uit de groepen van de etnische minderheden voortkomen' (Korshuize, 2017). Inmiddels is dat criterium uit het reglement gehaald. In het huidige reglement ligt de nadruk op kinder- en jeugdboeken waarin culturele diversiteit een vanzelfsprekende rol speelt en waarin het beeld van verschillende culturen opbouwend in plaats van problematiserend is.

Kantelpunt

De jury ziet in het toegenomen aantal inzendingen een kantelpunt in de Nederlandse jeugdliteratuur als het gaat om diversiteit en representatie. Hoewel de jury nog steeds uitdagingen ziet en de representatie ten opzichte van culturele diversiteit nog altijd ongelijk

is, schrijven we vandaag de dag geschiedenis met elkaar. Niet alleen in aantallen en in de verhalen maar in meerdere lagen van het boekenvak. In de meer dan 170 inzendingen zag de jury steeds meer makers van kleur terug. Die culturele diversiteit betreft zowel schrijvers, illustratoren als uitgevers. De jury is misschien wel voor het eerst in haar bestaan voorzichtig optimistisch over de toekomst van representatie van culturele diversiteit in kinderboeken.

Trends

Uit de meer dan 170 kinderboeken die de jury heeft gelezen zijn een aantal trends op te merken. Ten eerste valt het op dat er een toename is in kinderboeken die oorspronkelijk Nederlandstalig (al dan niet meertalig) zijn uitgegeven. Er werden meer Nederlandstalige kinderboeken van makers met een bi- of meerculturele achtergrond ingezonden dan in voorgaande jaren. Dit is een ontwikkeling die we toejuichen. Voorheen moest de jury het veelal doen met vertaalde boeken. Er werden weinig boeken van makers uit Nederland ingezonden. De jury hoopt dat deze trend zich zal voortzetten, verankeren en zal verbreden naar meer en verschillende makers van kleur in Nederland.

Daarnaast zagen we de culturele diversiteit en representatie breed terug in de verschillende genres en leeftijdsgroepen: van prentenboeken, informatieve boeken, (historische) jeugdboeken en jeugdromans (young adults). De poëzie blijft helaas een ondergeschoven kind, ook in de niche van culturele diversiteit in kinderboeken.

Wat onderwerp en culturele achtergrond betreft spelen relatief veel verhalen zich af binnen een context van (post)kolonialisme, slavernij en racisme. Soms expliciet, dan weer impliciet is de koloniale geschiedenis van Nederland gelaagd door de verhalen verweven. Het zijn vooral makers die via hun (voor)ouders voortkomen uit deze pijnlijke geschiedenis van Nederland en deze onderbelichte narratieven zichtbaar maken. Die representatie zien we terug in de longlist en de shortlist. De jury beschouwt dit als een logische uitkomst en ontwikkeling van een decennialang proces waarin vanuit deze diaspora gestreden is voor een legitieme en vanzelfsprekende plek binnen de jeugdliteratuur. Het zijn de kinderboekenmakers die op dit moment voorop lopen en die hun plekje nu met vlag en wimpel opeisen in de (internationale) jeugdliteratuur van Nederland.

De jury is zich ervan bewust dat verhalen vanuit andere landen en culturen hierdoor in de lijsten van dit jaar minder vertegenwoordigd zijn. De jury hoopt dat uitgevers, illustratoren en schrijvers het lange pad van deze makers inspirerend opvatten en zich uitgenodigd voelen om de representatie en diversiteit van de Nederlandse jeugdliteratuur nog breder en blijvend te verrijken vanuit de minder sterk vertegenwoordigde continenten zoals Afrika en Azië en vanuit de regio het Midden-Oosten.

Rol van de uitgeverijen

Tot slot wil de jury nogmaals de fundamentele sleutelrol van de uitgeverijen benadrukken. Het is al vaak gezegd maar de uitgeverijen zijn en blijven de poortwachters van de opkomende talenten en verhalen die diverse makers in Nederland te vertellen hebben. Nog te vaak hoort de jury van potentieel talentvolle kinderboeken-makers dat zij niet door de selectie van 'witte' gevestigde uitgeverijen heenkomen. Sommige talentvolle en volhardende makers produceren daarom met aanzienlijk minder middelen hun kinderboek(en) in eigen beheer. Uitgeverijen zoals Rose Stories, Studio Sesam en Uitgeverij Wilde Haren zijn voorvechters van meer representatie van culturele diversiteit in kinderboeken en in hun impact en volhardendheid buitengewoon bijzonder, maar wel uit noodzaak geboren. De onderbelichte verhalen en talentvolle makers kregen bij de gevestigde uitgeverijen geen kans. Hoewel de jury positieve ontwikkelingen bij de gevestigde uitgeverijen ziet, waarvan ook de vele inzendingen van dit jaar getuigen, is het een fenomeen dat blijvend aandacht nodig heeft. Ook waarschuwt de jury uitgeverijen ervoor het niet bij enkele opkomende talenten met een biculturele of meerculturele achtergrond te houden. Het loont om blijvend moeite te doen voor de instroom van nieuwe talenten en verhalen die positief bijdragen aan onze beeldvorming, begrip en kennis van mensen over de hele wereld.

Shortlist

Ida Does & Daniëlle Nijboer

Virginia: een Afefa verhaal

Er zijn nog niet veel boeken voor kinderen in de bovenbouw over de slavernij in Nederland. In dit boek wordt het verhaal verteld van een meisje dat in slavernij opgroeit maar zich niet neerlegt bij de onderdrukking. De situatie op de plantages wordt onverbloemd getoond, maar niet afkeer of verdriet overheerst bij het lezen maar bewondering en verbijstering. De kracht van Virginia wordt gevoed door de Afefe-wind, een element dat kan staan voor hulp van de voorouders van de tot slaaf gemaakte inwoners van Aruba. De dapperheid van Virginia lijkt ongelooflijk, maar zij is gebaseerd op een in de archieven overgeleverd historisch persoon. Dat de omstandigheden waarin zij opgroeit voor ons bijna niet te bevatten zijn geeft nog maar eens de noodzaak aan van dit boek.

Jacqueline Woodson (vertaling door Adiëlle Westercappel)

Blijf zachtjes bij me

Je thuis voelen op een nieuwe school is niet altijd even makkelijk. Dat snappen Elisha (Ellie) en Jeremiah (Miah) als geen ander. Ellie kampt met problemen thuis en Miah is een van de weinige zwarte studenten. In hun eerste week treffen ze elkaar en meteen bouwen ze een bijzondere band op. Hun werelden verschillen: zij is wit en Joods, hij is zwart. Hun relatie gaat helaas gepaard met teleurstellingen vanuit hun omgeving. Dit verhaal met een Romeo

en Julia-achtige insteek mag dan al 26 jaar oud zijn, helaas is de thematiek nog steeds actueel. Juist daarin schuilt de kracht van dit verhaal. Het boek nodigt je uit om na te denken over onze huidige samenleving, om het ongemak wat het oproept te accepteren en met anderen daarover in gesprek te gaan. Dit boek verscheen pas in 2022 in de Nederlandse boekwinkels. Adiëlle Westercappel, vertaler (van kleur), heeft de sfeer van het boek goed weten te pakken en over te brengen naar het Nederlands.

Rima Orie

In het vervloekte hart

Een virtuoos geschreven fantasyverhaal, verweven met onze koloniale geschiedenis. Priya Chkadhari kan als bloedkind zielen bespelen, maar moet dat met gevaar voor eigen leven geheim houden. Daar komt echter verandering in als ze wordt gerekruteerd als soldaat in Kuwatta, het grootste fort van het land. In een nieuwe wereld vol rigide militaire hiërarchie en strikte discipline blijkt haar aangeboren magie handig van pas te komen. Samen met andere bloedkinderen bereidt ze zich voor om mee te vechten in een guerrillaoorlog. Het is prachtig hoe Rima Orie zich laat inspireren door haar eigen familiegeschiedenis. De wereld van *Het vervloekte hart* is gebaseerd op Suriname, het geboorteland van haar Hindoestaanse ouders. Een centraal thema in dit boek is de verscheidenheid aan bevolkingsgroepen die er niet in slagen om harmonieus samen te leven en te werken. Onderwerpen zoals racisme, klassenverschillen, onderdrukking en kolonialisme spelen een prominente rol in haar boek, en voegen een intrigerende diepgang toe aan *Het vervloekte hart*.

Nancy Bosmans & Lisa van Winsen (ill.)

De Boebalas

Oma heeft Ghanese fufu met okrasoep gemaakt. Neah, Ayah en Avah vinden de soep maar vreemd en slijmerig. Daar willen ze liever niet van proeven. Dan komt oma met een bijzondere oplossing. Ze roept de hulp in van de Boebalas, een lief monster dat de kinderen meeneemt op een magisch proefavontuur! Dit boek is een vrolijk verhaal met een magisch tintje. Het niet willen proeven van nieuwe gerechten zal veel kinderen bekend voorkomen. De fantasiewereld komt echt tot leven in de illustraties. Als lezer krijg je een mooi inkijkje in de Ghanese tradities. Er is ook sprake van representatie van de Afrocultuur, iets wat nog wel zichtbaarder mag zijn binnen de Nederlandse kinderliteratuur. De schrijfster veranderde de boeman, een griezelig figuur uit de Surinaamse traditie, naar een knuffelig en vrolijk gekleurd monstertje. De Boebalas is een fijn boek om het met kinderen over verschillende culturen en eetgewoontes te hebben.

Eervolle vermelding

Darryl Veldman

Mijn eerste woordjes in het Sranan (deel 4)

De eervolle vermelding gaat naar *Mijn eerste woordjes in het Sranan* van Darryl Veldman. Dit is het vierde deel in een serie, maar de bekroning gaat wat de jury betreft uit naar de hele reeks. Hiervóór was er nog geen kinderboek voor kinderen waarin zij vanuit het Nederlands het Sranantongo konden leren, de meest gesproken taal in Suriname. Daarmee voorziet Veldman in een behoefte om het Sranantongo en dit cultureel erfgoed bij de jongste generaties die in Nederland opgroeien in leven te houden. Ook Veldman vond geen uitgever bereid voor zijn boeken. Hij heeft ze uiteindelijk in eigen beheer met zijn uitgeverij Stimofoto laten verschijnen, waarmee hij inmiddels al 4 jaar hard aan de weg timmert.

Des te meer valt het aantrekkelijke cartooneske uiterlijk en de duidelijke opzet van de reeks op. In woord en beeld kenmerkt de stijl van Veldman zich als authentiek en de toon herkenbaar voor kinderen die een Surinaamse achtergrond hebben. De personages worden ook divers afgebeeld. Veldman heeft daarbij weloverwogen bewust oog gehouden voor de verschillende huidskleuren die Surinamers hebben.

De boeken zijn daarnaast niet alleen leerzaam maar bevatten ook grapjes en veel humor. Daarom is het te hopen dat we na dit vierde deel “te tra leysi baka” (‘tot de volgende keer’) kunnen zeggen en binnenkort het volgende deel tegemoet kunnen zien.

Winnaars Jenny Smelik-IBBY Prijs 2024

Zindzi Zevenbergen & Hedy Tjin (ill.)

De reis van Manie Schaafijs

De Jenny Smelik IBBY-Prijs 2024 gaat naar het jeugdhistorische kinderboek *De reis van Manie Schaafijs* van Zindzi Zevenbergen & Hedy Tjin.

Onder Surinamers is schaafijs een cultureel begrip dat iedereen kent. Verkopers van schaafijs met hun schaafijskarren zijn vandaag de dag nog steeds niet weg te denken uit het straatbeeld van Paramaribo. In Nederland kom je het Surinaamse schaafijs nog weleens tegen op een Surinaams festival.

Wat weinig mensen echter weten, is de ontstaansgeschiedenis van deze zoete, verkoelende lekkernij en de weg van migratie die de bedenker van het schaafijs heeft afgelegd. Zeer waarschijnlijk is het de overgrootvader Francisco de Freitas van illustrator Hedy Tjin geweest, die het schaafijs heeft bedacht en uiteindelijk naar Suriname bracht. *De reis van Manie Schaafijs* gaat precies daarover.

Het is een kleine familiegeschiedenis met een portret van een overgrootvader verweven in een grote migratiegeschiedenis tegen de achtergrond van het postkolonialisme. Tjin

illustreerde *Manie Schaafijs* zelf en Zindzi Zevenbergen schreef het verhaal levendig, meeslepend en aanstekelijk op. Kenmerkend voor Zevenbergen is de wijze waarop zij complexe verhalen eenvoudig weet te vertellen met een unieke stijl die aantrekkelijk voor kinderen is. De fluorescerende illustraties van Tjin zijn zoals wij die kennen: verfrissend, uniek, uitbundig en kleurrijk.

Het verhaal van Francisco die van Madeira vertrekt en via Brazilië en Trinidad uiteindelijk in Suriname belandt, spat van de pagina's, zowel in woord als in beeld. Een zo specifiek klein element van een cultuur als schaafijs tot onderwerp nemen van een kinderboek is een mooie manier om aan die cultuur recht te doen. Het portret van overgrootvader Francisco de Freitas ontsluit zich langzaam door de stripachtige dialogen van een Surinaamse familie die op een Koningsdag door het Vondelpark van Nederland loopt. Tijdens de wandeling vertellen en delen de tantes en de ooms het verhaal van opa aan een kleinkind en stiekem ook aan elkaar. Doordat de familieleden soms verschillende waarheden over Francisco vertellen krijgt het verhaal ook meer lagen. Je blijft nieuwsgierig lezen en wil steeds meer weten over de migratie en familiegeschiedenis van deze bijzondere grootvader. Historische gegevens worden in kaders langs de teksten weergegeven. De manier waarop gesprekken visueel worden gemaakt is aantrekkelijk om te zien.

Voor alle kinderen die schaafijs kennen een heerlijke herkenning en andere kinderen beginnen na het lezen van dit boek meteen te watertanden van verlangen.

De jury van de Jenny Smelik-IBBY Prijs 2024

Eun Jung (Kim) Blackburn

Zuwena Elshot

Rigoberta Mejia Sian

Obaa Yaa Amankwah

Peter van Rossum